

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מועד קטן דף כב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף כב

תחילת האבילות

מעיקר הדין, דיני אבילות מתחילים משעת סתימת הגולל על הקבר, כי דיני האבילות מתחילים לאחר שנגמר עסק הקבורה.

וכשהאבלים אינם הולכים לבית הקברות, כגון בני מחוזה, שהיו מוליכים את המתים לקוברם בארץ ישראל, ואין כל הקרובים יכולים ללכת ללוות את המת עד ארץ ישראל, ומלווים אותו קצת וחוזרים, כל אלו שחוזרים, משעה שמחזירים פניהם משער העיר פנימה, לבוא לבתיהם, חלה עליהם אבילות, אף על פי שהמת יקבר בעוד ימים הרבה.

והסיבה לכך שמיד חלה עליהם אבילותם, כי בשעה שחוזרים, נשלם עסקם בקבורת המת. כן הורה רבא לבני מחוזה.

וכמו כן, כל מי שחוזר בתוך שלושה ימים למנין של אלו שנשארו, כגון שהמשיך ללוות את המת עוד יום אחד, ואחר כך חזר, או שהיה בית הקברות במרחק של יום אחד, וחזר לאחר הקבורה, מאחר שחזר בתוך שלושה, הרי זה מצטרף למנות עם הראשונים. כן הורה רב לבני מקום הנקרא הצלפוני.

ובדין זה משמע בגמרא, שאפילו היה האחרון גדול הבית, הוא מצטרף למנות עם אותם שנשארו, שהחלו למנות ביום הראשון.

בני מעיים שניקבו וליחה מבפנים סותמתם

כלל בידינו שבהמה שיש בה נקב בבני מעיים היא טרפה.

ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, בני מעיים שניקבו ויש בתוכם ליחה שסותמת את הנקב מבפנים, הרי הם כבני מעיים שאין בהם נקב והבהמה כשרה.

וביאר רב כהנא, שהכוונה לליחה שאדוקה במעיים מבפנים, ויוצאת מהם רק בדוחק [=שירקא דמעיא דנפיק אגב דוחקא].

והיו שאמרו, שרבי אבא בר חייא ורבי זירא, אחד מהם למד מחבירו, שרבי יוחנן פסק בדין זה כרבן שמעון בן גמליאל. ואחד התלמידים אמר, אזכה ואעלה לארץ ישראל, ואשמע הדברים ממי שאמרם.

ועלה אותו תלמיד לארץ ישראל, ושאל את רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא, האם אמר כן. וענה לו, שאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

למהר את הקבורה

כל המתים כולם, הממהר הוצאתם לקבורה

[=מדחה מטתו], הרי זה משובח.

יוצאים מכלל זה אביו ואמו, הממהר הוצאתם לקבורה בשאר ימים, הרי זה מגונה. בערב שבת או בערב יום טוב, הרי זה משובח, שאינו עושה אלא לכבוד אביו ואמו.

עסק בדבר המותר

האבל על שאר קרובים, אינו צריך להחמיר באיסור מלאכה, וכל שיש לו היתר לעשות, כגון דבר האבד, אם רוצה, עושה לכתחילה.

והאבל על אביו ואמו, יש לו להחמיר ולמעט אף במלאכה שהותרה לו, כגון במלאכת דבר האבד.

חליצה על המת

על כל המתים כולם, רצה, חולץ כתפו, כלומר מגלה את הכתף, רצה, אינו חולץ. על אביו ועל אמו, חולץ.

ומעשה בגדול הדור אחד, שמת אביו, וביקש לחלוץ, וביקש גדול הדור אחר שעמו לחלוץ, ונמנע האבל ולא חלץ, משום כבוד גדול הדור שעמו, שבקש לחלוץ גם הוא.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מועד קטן דף כב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

יש אומרים שגדול הדור שהיה אבל הוא רבי, וגדול הדור שעמו, הוא רבי יעקב בר אחא.

ועל כך הקשו, אם כן, היה הדבר במיתת רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבי, ומאחר שהיה נשיא, הכל חייבים לחלוץ, ולמה נמנע רבי מלחלוץ בשביל כבודו של רבי יעקב, הלא רבי יעקב עצמו היה צריך לחלוץ.

ויש אומרים שגדול הדור שהיה אבל הוא רבי יעקב בר אחא, וגדול הדור שעמו הוא רבי.

כמה זמן לא יסתפר

האבל על שאר קרובים, אסור בתספורת שלושים יום, ואינו צריך להחמיר בדבר, אלא **מסתפר מיד** אחר שלושים יום.

והאבל על אביו ואמו, יש לו להוסיף ולא **יסתפר עד שיגערו בו חבריו** על שגידל פרע יותר מדאי.

כניסה לבית השמחה

האבל על אביו ואמו, אסור להיכנס לבית השמחה כל שנים עשר חודש.

והאבל על שאר קרובים, אסור להיכנס לבית השמחה שלושים יום ולאחר שלושים יום הוא מותר.

ללשון ראשון אמר רבה בר בר חנה, שאבל על שאר קרובים מותר להיכנס לבית השמחה לאחר שלושים יום **רק לשמחת מריעות**, היא סעודה שעושים רעים ואהובים זה עם זה, ואינה גדולה כל כך. אבל לבית משתה נישואין, שיש בו שמחה גדולה, גם האבל על שאר קרובים אסור להיכנס כל שנים עשר חודש.

והקשו על הדברים הללו מברייטא, בה מבואר, שהאבל על שאר קרובים נכנס אחרי שלושים יום גם למשתה של שמחת נישואין.

ולדברי אמימר, אמר רבה בר בר חנה, שאבל על שאר קרובים אסור להיכנס לבית השמחה כל שלושים יום רק לשמחת נישואין. אבל לבית שמחת מריעות, הוא מותר אפילו בתוך שלושים יום.

ומסקנת הגמרא, שלא כל משתה מריעות שווים לענין זה, ויש חילוק בין אריסותא לפורענותא. אריסותא היא סעודה שמתחיל אחד מהרעים לעשות לכולם, על דעת שאחרי כן גם הם יעשו. וסעודה שעושה כל אחד מהבאים כדי לפרוע חובם לראשונים נקראת פורענותא, שבה הם פורעים חובם.

וסעודה ראשונה הנקראת אריסותא, אין האבל נכנס לה, שהרי אינו חייב. אבל כשעשה אחת מהרעים סעודה זו קודם אבילותו של זה, מאחר שעתה צריך הוא לפרוע, נכנס לסעודת פורענותא, שאי אפשר לו שלא ישלם חובו.

שיעור הקריעה על המת

על כל המתים כולם קורע טפח. ואמר רבי אבהו, שכן יש ללמוד מדוד שנאמר בו, "וַיַּחַזֵּק דָּוִד בַּבִּגְדוֹ וַיִּקְרַע" וגם כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ" (שמואל ב' א' י"א), ואין אחיזה פחות מטפח.

ועל אביו ועל אמו קורע עד שיגלה את לבו.

הבגד שיש לקרוע

על כל המתים כולם, אפילו לבוש עשרה חלוקים, אינו קורע אלא עליון.

על אביו ועל אמו קורע את כולם. אבל אפיקרסותו [=בגד שעל ראשו], אינה מעכבת, ואינו צריך לקורעה.

ואחד האיש ואחד האשה חייבים לקרוע. ולדברי רבי שמעון בן אלעזר, בקריעה על אב ואם יש ביניהם חילוק. שהאיש קורע כל בגדיו, כפי שנתבאר, עד שמגלה את לבו. והאשה, תחילה קורעת את הבגד התחתון, ומסבבת הבגד שיהיה הקרע לאחור, ואז חוזרת וקורעת את העליון, ואין לבה נראה, שהתחתון מכסה.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מועד קטן דף כב

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

מקום הקרע

הקורע על כל המתים, אם רצה, מבדיל קמי שפה, כלומר קורע קריעה בבגד שלא בבית הצואר, שבכך הקריעה ניכרת, ואינה נראית כחלק מבית הצואר. ואם רצה, אינו מבדיל, אלא עושה קריעה בבית הצואר, ויוצא בה, אף על פי שאינו ניכר, שהכל נראה כבית הצואר. והקורע על אביו ועל אמו, מבדיל קמי שפה, כלומר קורע קריעה בבגד שלא בבית הצואר כדי שיהיה הקרע נראה.

ורבי יהודה אומר, שגם על שאר מתים מבדיל קמי שפה, כלומר קורע קריעה בבגד שלא בבית הצואר שלדעתו, כל קריעה שאינו מבדיל קמי שפה שלו, אינו אלא קרע של תיפלות, ואין יוצא בו.

ואמר רבי אבהו, שרבי יהודה למד זאת מאלישע, שנאמר בו, "וְאֵלִישָׁע רָאָה וְהוּא מְצַעַק אֶבִי אֶבִי רָכַב יִשְׂרָאֵל וּפָרְשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיִּחַזֵּק בְּבִגְדָיו וַיִּקְרָעם לִשְׁנַיִם קָרְעִים" (מלכים ב' ב' י"ב).

שכן מתוך כך שנאמר "וַיִּקְרָעם", יודע אני שנעשים שנים, ואם כן למה נאמר "לִשְׁנַיִם קָרְעִים", ללמד שיהיה ניכר שהם שנים.

תיקון הקריעה

קריעה שקרע על שאר מתים, שולל כלומר מחבר חיבור דרך עראי לאחר שבעה, ומאחה תפירה גמורה לאחר שלשים.

וקריעה שקרע על אביו ועל אמו, שולל לאחר שלשים, ואינו מאחה לעולם. והאשה שוללתו לאלתר, מפני כבודה.

ולענין זה, קריעה שקרע על רבו, ועל אב בית דין, ועל נשיא, שווה לקריעה שקרע על אביו ועל אמו, ואינו מאחה לעולם.

במה קורע

כשבא רבין אמר רבי יוחנן, על כל המתים, רצה קורע ביד, רצה קורע בכלי כלומר בסכין, כדי שלא יפסיד הבגד. על אביו ועל אמו, קורע ביד.

היכן קורע

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, הקורע על כל המתים כולם, קורע מבפנים תחת המקטורן שלו, ואינו קורע מחוץ לעיני הכל. והקורע על אביו ועל אמו, קורע מבחוץ.

ואמר רב חסדא, וכן לנשיא, כלומר הקורע על נשיא, גם כן קורע מבחוץ, כקורע על אב ואם. אבל הקורא על רבו ועל אב בית דין, קורע מבפנים, כקורע על שאר מתים.

וכשהנשיא מת [=שכיב], אמר רב חסדא לרב חנן בר רבא, שיהפוך המכתשת, ויעמוד עליה, ויראה לכל שהוא קורע.

חליצת כתף

כשמת חכם של עיר, שמבקשים ממנו הוראות, חולצים כתף מימין. וכשמת אב בית דין, חולצים כתף משמאל. וכשמת הנשיא, חולצים מכאן ומכאן.

ביטול בית המדרש

כשמת חכם, בית מדרשו בטל, כלומר אותם שרגילים ללמוד תורה מפיו בטלים מלימודם.

כשמת אב בית דין, כל בתי מדרשות שבעירו בטילים, ונכנסים לבית הכנסת, ומשנים את מקומם, היושבים בצפון יושבים בדרום, היושבים בדרום יושבים בצפון.

וכשמת נשיא, בתי מדרשות כולם בטילים. ובני הכנסת נכנסים לבית הכנסת, וקוראים שבעה קרואים בספר תורה, ויוצאים, שאין מתפללים יחד בבית הכנסת, אלא כל אחד ואחד מתפלל בביתו.

רבי יהושע בן קרחה אומר, לא שילכו ויטיילו בשוק, אלא יושבין ודומין.